

Kunta ja yrittäjyys -käsitteet muuttuvassa yhteiskunnassa

Jarmo Kauppinen

1. KUNTA JA YRITTÄJYYS -KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYSTÄ

1.1 Käsitteet perinteisesti ymmärrettynä

Käsitteet kunta ja yrittäjyys ovat lyhyitä ja nopeasti ajattellen yksinkertaisia. Kyseisten käsitteiden tarkempi tarkastelu osoittaa kuitenkin niiden moniulotteisuuden ja kompleksisuuden. Yleensä *kunta* on ymmärretty institutionaalisenä, itsehallinnollisena poliittisena *organisaationa*, joka hoitaa tarkasti määritellyllä alueellaan lailla säädettyjä tehtäviään. *Yrittäjyys* on puolestaan ymmärretty yleensä *yrietysten toimintana*, jonka tavoitteena on taloudellisen voiton tuottaminen. Peltonen (1985, 31–32) on määritellyt yrittäjyyden hieman laajemmin. Hänen mukaansa »yrittäjyys on ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa, joka saa yrityksen henkisine ja aineellisine voimavaroineen järjestäytymään ja toimimaan sekä sen yksilöt ja työyhteisöt käyttäytymään tehokkaasti asetettujen tavoitteiden savuttamiseksi». Harisalon (1988b, 19) mukaan yrittäjyys on puolestaan moniulotteinen kokonaisuus, jolloin yrittäjyys voidaan nähdä kolmella eri tyyppisenä prosessina, innovointina, omaksumisena ja elvyttämisenä. Jokainen näistä luo Harisalon mukaan uutta työtä ja elinvoimaa. Sekä Peltosen että Harisalon määritelmässä yrittäjyys mielletään lähinnä kuitenkin vain yritysten toiminnaksi.

Kunnan ja yrittäjyyden mieltäminen edellä mainitulla tavalla on johtanut mielestäni molempien käsitteiden liian yksipuoliseen käyttöön niin arkielämän käytännössä kuin tutkimuskirjallisuudessa. Tämä on johtanut siihen, että varsinkin käytännön elämässä kunnan ja yrittäjyyden välinen suhde on ymmärretty lähinnä sellaiseksi, että kuntaorganisaation tulee luoda välittömien ja välillisten toimenpitein puitteet yrittäjyydelle eli yrityksiensä toiminnalle. Tämä on johtanut puolestaan siihen, että perinteisesti ollaan tuijotettu vain kuntaorganisaatioon, eikä kansalaisia ole otettu huomioon kehittäjinä, toimijoina. Kansalaiset on huomioitu pelkästään kohteina eli objekteina.

Tutkimuskirjallisuuteen edellä mainittujen käsitteiden mieltäminen kapea-alaisesti on heijastunut siinä, että kuntaa on Suomessa tarkasteltu etupäässä hallinnollisista lähtökohdista käsin (ks. esim. Anttiroiko 1990 ja 1992; Harisalo 1988a). Sama piirre on ollut havaittavissa myös ulkomaisissa tutkimuksissa (esim. Batley & Stoker 1991; Duncan & Goodwin 1988). Kunnan ja yrittäjyyden välisen suhteen tarkastelu on tutkimuksissa rajoittunut puolestaan etupäässä elinkeino- ja yrittäjyysilmaston sekä yritystoiminnan edistämisen tarkasteluun.

1.2 Kunnan ja yrittäjyyden mieltäminen laajemmin

Käsitteet kunta ja yrittäjyys voidaan kuitenkin ymmärtää (ja tulevaisuuden kehityksen kannalta tulisikin ymmärtää) myös laajemmin. Tämän artikkelin tarkoituksena on tarkastella ja pohtia näitä käsitteitä osana laajempaa yhteiskunnallista kokonaisuutta sekä tuoda esille, että kunnan ja yrittäjyyden ymmärtäminen edellä mainitulla perinteisellä, kapealla tavalla ei luo edellytyksiä tehokkaalle paikallistason kehitykselle ja toiminnalle tulevaisuudessa. Toisaalta artikkelin tarkoituksena on herättää lukijoita pohtimaan tämän hetken yhteiskuntaa ja kansalaisten roolia siinä.

Käsite kunta tulisi ymmärtää mielestäni kuntaorganisaatiota laajempana kokonaisuutena, alueyhteisönä, joka sisältää tällöin alueellisten näkökohtien lisäksi kaikki ne toimijatahot, jotka vaikuttavat ja toimivat tällä alueella. Oksan (1988, 34–35) mukaan alueyhteisö voi olla monentasoinen yksikkö: se voi olla välitön asuinpaikka, yhteiskunnan alueellinen hallintoyksikkö (lääni), osavaltio, valtio, maanosa ja myös maailmanyhteisö. Hannus & Hallberg (1993, 29) puhuvat myös kunnasta alueyhteisönä, sillä kullakin kunnalla on rajoiltaan määrätty alueensa ja kunkin kunnan toiminta kohdistuu sen alueeseen, siellä asuviin ja oleskeleviin ihmisiin sekä siellä tapahtuvaan toimintaan. Tämä määritelmä rajoittuu

kuitenkin tarkastelemaan vain kuntaorganisaatioita alueyhteisönä jättäen muut toimijatahot määritelmän ulkopuolelle.

Yrittäjyys voidaan puolestaan ymmärtää alueyhteisön eri toimijatahojen kaikenlaisena omaehtoisena ja -toimisena toimintana paikallisen kehityksen tavoittelemiseksi eli paikallistasolla tapahtuvana kehittämistyönä. Tämän määritelmän mukaisesti en tarkoita yrittäjyydellä pelkästään taloudellista voittoa tavoittelevaa yritystoimintaa, vaan yrittäjyys sisältää tässä laajemman toiminnallisen funktion. Kysymys ei siis loppujen lopulta ole siitä, miten esimerkiksi kunnallisten palvelujen tuotanto ja järjestäminen toteutetaan kunnan ja yritysten välillä, vaan kysymys koskee laajempaa kokonaisuutta. Esimerkiksi kansalaisaktiivisuuteen ja omaehtoisuuteen perustuva toiminta, jossa kansalaiset itse tuottavat itselleen sellaisia palveluja (tukihenkilötoiminta, naapuripuu jne.), joita ei mikään julkinen eikä yksityinen yksikkö tuota, on mielestäni eräs laajemman yrittäjyyden toiminnan muoto (vrt. esim. Mäki 1993, 33).

Mitä edellä mainittu käsite toimijataho sitten tarkoittaa? Toimijataholla tarkoitan kaikkia niitä organisaatioita, yhdistyksiä ja henkilöitä, jotka toimivat tiettyjen päämäärien saavuttamiseksi. Paikallis- eli kuntatasolla toimijatahoja ovat mm. kuntaorganisaatio, yritykset, erilaiset yhdistykset ja kansalaiset (esimerkiksi kylätoimikuntien kautta).

Mielestäni kunta ja yrittäjyys -käsitteet tulisi ymmärtää edellä mainitulla, laajemmalla tavalla. Mitkä tekijät sitten ovat tämän muutoksen taustalla? Mitä näiden käsitteiden muuttuminen edellyttää paikallistasolta? Mitä loppujen lopulta kunnan ja yrittäjyyden mieltäminen uudella tavalla pitää sisällään?

2. SYYT MUUTOSTEN TAUSTALLA

2.1 Paikallistason muutossuunnat

Etenkin viimeisten vuosien kehityksen seurauksena paikallistason (kunta) toimintaympäristö on muuttunut ja muuttuu yhä oleellisesti. Kunnille on määrätty ja siirretty uusia tehtäviä etupäässä valtiolta. Tämän lisäksi kuntien perustehtävä on muuttumassa palvelujen tuottajasta niiden järjestäjäksi, ohjaajaksi ja koordinoijaksi (ks. esim. Harisalo 1993; Hautamäki 1993). Eräissä arvioissa on korostettu sitä, että kunnat olisivat palauttamassa kohti alkuperäistä tehtäväänsä, paikalliseksi poliittiseksi päätöksentekojärjestelmiksi ja

kehittämisen välitysorganisaatioiksi. Näin olisi tapahtumassa eri puolilla Eurooppaa, tosin eri lähtökohdista: Etelä-Euroopassa pois viranomaisen asemasta ja Pohjois-Euroopassa pois hyvinvointipalvelujen tuottajalaitoksesta. (ks. esim. Mennola 1991; Pyy 1992) Entisen Suomen Kunnallisiiton (kuuluu nykyisin Suomen Kuntaliittoon) osastopäällikkö Kari Prättälä on esittänyt samansuuntaisia ajatuksia. Hänen mukaansa EU:iin liittyminen johtaa Suomessa siihen, että kunnat muuttuvat palvelujen tuottajasta kohti keski-eurooppalaista kuntamallia, poliittista yhteisöä, joka pitää huolta asukkaiden eduista ulospäin (Suomen Kunnallislehti 18/1992, 35).

Kun kunnissa joudutaan toisaalta samaan aikaan palvelujen siirtämisen ja karsimisen oheisa ohentamaan ja supistamaan organisaatioita, tulee kuntaorganisaation keinovalikoimaan kohdistumaan uudentyyppisten toimenpiteiden vaatimus, kuten tehtävien ja toimivallan delegointi suoraan kansalaisille ja heitä edustaville ryhmille (ks. esim. Ryytänen 1992, 22). Tämä asettaa haasteen kansalaisaktiivisuuteen perustuvalla omaehtoiselle, alhaalta ylöspäin lähtevälle toiminnalle. Tällöin kuntaorganisaation, yritysten, kansalaisten ym. välinen perinteinen tehtäväjako ja toiminta tulee hämärtyämään.

Paikallistason roolia ja toimintavapautta, itsehallinnon vahvistamista sekä kansalaisten osallistumismahdollisuuksia pyritään lisäämään esimerkiksi vapaakuntakokeilun, kunnallislain uudistuksen, valtionosuusuudistuksen sekä aluepoliittisen lainsäädännön muutoksilla. Kaikkien näiden uudistusten tavoitteena on tehtävien ja toimivallan siirtäminen paikallistasolle sekä omaehtoisesta toiminnan vahvistaminen. Esimerkiksi uudistuvassa aluepoliittisessa lainsäädännössä suorastaan edellytetään kansalaisaktiivisuudesta lähtevää kehittämistyötä.

2.2 Yhteiskunnallisen toimintajärjestelmän muuttuminen

Kunta ja yrittäjyys -käsitteiden korostumiseen, uudelleen arviointiin ja lajentumiseen vaikuttaa myös monia muita seikkoja. Eräs tärkeä syy on koko yhteiskunnallisen toimintajärjestelmän muuttuminen. Toimintojen uudelleen organisointi, hallinnon rationalisointi sekä syvän yhteiskunnallisen murroksen aiheuttama työttömyys ovat vain muutamia esimerkkejä niistä syistä, jotka korostavat paikallistasolla tehtävän kaikenlaisen toiminnan tärkeyttä. Kansainvälistymisen vaatimus (esimerkiksi EU:n kautta) korostaa edellä mainittu-

jen seikkojen ohella myös varsinaista toimintaa, sillä puheet eivät enää riitä, vaan on ryhdyttävä toimimaan.

Yritysten näkökulmasta katsoen toimintaympäristö muuttuu verkostoitumisen muodossa. Verkostoitumisen seurauksena yritykset muodostavat niin keskenään kuin muidenkin toimijatahojen välille erilaisia yhteyksiä. Eräänä syynä yritysten verkostoitumiseen on se, että toiminta on yhä enemmän riippuvainen ulkoisista resursseista.

Myös kunnan ja yrittäjyyden väliset suhteet ovat muuttumassa. Kunnat ovat olleet (ja ovat edelleenkin) pitkälti julkishallintovetoisia massiivisia palvelulaitoksia, jolloin järjestelmä on jättänyt hyvin vähän tilaa alhaaltapäin lähtevälle yrittäjyyden ja vapaan kansalaisaktiivisuuden kehittämiseksi. Tästä johtuen myös elinkeinopolitiikka on ollut kuntavetoista sisältäen kunnan tarjoamia eri tukimuotoja yrityksille. Kontiolahden entisen kunnanjohtajan Aimo Ahdin (haastattelu 10.8.993) mukaan tilanne on ollut tällainen etenkin Itä-Suomessa. Kuitenkin yrityksiä ja yritystoimintaa olisi generoitava itse itseään. Kehitys on johtamassa kuitenkin siihen suuntaan, että kunnan rooliksi jää vain yritystoiminnan yleisten edellytysten luominen, jolloin omatoimisuuteen ja alhaalta päin lähtevään toimintaan perustuva yritteliäisyys kaikessa muodossaan tulee korostumaan. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että kansalaiset nähdään kaikkien toimijatahojen näkökulmasta kehittäjinä eikä pelkästään eri toimintojen kohteina.

3. YRITTÄJYYDEN JA KEHITTÄMISTYÖN MUODOSTUMINEN

3.1 Demokratia eli kansalaisten vapaus toimia

Mistä yrittäjyys, kehittämistoiminta sitten saa alkunsa? Kehittämistoiminta perustuu innovointiin, uuden keksimiseen ja luomiseen. Innovaatioprosessi edellyttää puolestaan osaksi kansalaisten vapautta ja mahdollisuutta toimia, sillä ideat ovat lähtöisin yksittäisiltä kansalaisilta. Teoriassa tämä tuntuu helpolta. Käytännössä asia ei ole kuitenkaan näin yksinkertainen; esimerkiksi kansalaisten vaikutusmahdollisuudet, yhteistoiminta toimijatahojen välillä, asenteet ja vastuullisuuskysymykset vaikuttavat oleellisesti siihen, miten tällainen uuden luominen toteutuu paikallistasolla.

Kunnallisesta demokratiasta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä poliittista demokratiaa, joka on

edustuksellista eli välillistä. Helander ja Ståhlberg (1973, 64) ovat määritelleet kunnallisen demokratian seuraavasti:

»Kunnallinen demokratia toteutuu siinä määrin kuin kunnan asukkaat vaikuttavasti osallistuvat itseään koskevien poliittisten päätösten tekoon».

Tämän määritelmän mukaan kunnallinen demokratia on poliittista, jossa osallistuminen ja vaikuttavuus ovat olennaisia ulottuvuuksia. Käsitteenä demokratia on kuitenkin moniulotteinen, josta johtuen käsitykset esimerkiksi kunnallisen demokratian laajuudesta ovat vaihdelleet (ks. esim. Hoikka 1991).

Liberalistisissa yhteiskunnissa kansalaisasemaan perustuva toiminta perustuu kansalaisvapauksiin ja oikeuksiin. Tarvitaanko sitten paikallistasolla omaehtoiseen ja -toimiseen kansalaisten toimintaan, kehittämistyöhön demokratiaa, jos demokratia on perinteisesti liitetty poliittiseen päätöksentekoon, poliittisiin vaaleihin ja byrokraatistuneeseen edustuksellisuuteen? Eihän kansalaisaktiivisuuteen perustuva omaehtoinen toiminta edellytä poliittista päätöksentekoa, eikä siten myöskään perinteistä demokratiaa. Toiminta edellyttää vain mahdollisuutta toimia; kyse ei siis loppujen lopulta olekaan demokratiasta, vaan kansalaisten halusta ja asenteesta sekä mahdollisuuksista ja vapaudesta toimia. Mistä tämä mahdollisuus ja vapaus sitten muodostuvat?

3.2 Mistä kansalaisten mahdollisuudet muodostuvat?

Kansalaisoikeuksiin ja vapauksiin perustuva luovan toiminnan mahdollisuus voi toteutua Hultin (1992, 23) mukaan ehkä parhaiten olosuhteissa, joissa toimijat (tässä tapauksessa kansalaiset) voivat tukeutua organisaatioihon, joiden tulisi tarjota kansalaisille toiminnan mahdollisuuksia. Organisaation ei tulisi kuitenkaan puuttua kyseiseen toimintaan »määräilemällä». Toiminnan laajuus ja mahdollisuus toimia riippuu organisaation ja yksilön välisestä suhteesta. Jotta kansalaisilla olisi mahdollisuus toimia normaalia kansalaisvapautta enemmän, täytyy heillä olla organisaatioilta saamaa valtaa ja vastuuta. Ryynäsen (1992, 22) mukaan kuntaorganisaatioon kohdistuikin paineita, joiden seurauksena tehtäviä ja toimivaltaa delegoitaisiin suoraan kansalaisille.

Mutta ovatko organisaatioiden toimijat sitten valmiit luovuttamaan tehtäviinsä kuuluvaa valtaa kansalaisille, vai katsovatko esimerkiksi viranhaltijat, että tällöin heidän oma toimintavapautensa vähenee? Tämänhetkisen yhteiskunnallisen mur-

roksen aikana saattavat viranhaltijoiden mielipiteet kuitenkin olla sen suuntaisia, että henkilökohtaiseen toimenkuvaan kuuluvien tehtävien siirtäminen muille tahoille saattaa johtaa lopulta työtehtävien vähentymisen vuoksi viran lakkauttamiseen. Toisaalta kuitenkin irtisanomiset ja avoimien työpaikkojen täyttämättä jättämiset ovat johtaneet jäljellä olevien työntekijöiden työmäärän huomattavaan lisääntymiseen.

Paikallistason tehtävien kasaantuessa vähentyvien organisaatioresurssien hoidettaviksi, vastuun antaminen suoraan kansalaisille olisi tehtäviä hajauttava sekä näin ollen jopa tehokas toimintamuoto. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että kaikki oleelliset toimijatahot mielletään samanvertaisiksi ja otetaan mukaan toimintaan, sillä kehitys on usean eri osatekijän ja niiden yhteisvaikutuksen tulos.

Kuntaorganisaatio ei olisi tässä systeemissä yksin vastuussa kehittämistoiminnasta. Se toimisi eräänlaisena »kokonaisyrittäjänä» ja organisatorisena päätöksentekijänä, kehityksen ylläpitäjänä alueen kokonaisvaltaisessa kehittämisessä (ks. esim. Ryyänen 1992, 21). Päävastuu kehittämisestä annettaisiin siis kansalaisille, jotka omaehtoisuuteen ja -toimisuuteen perustuvalla aktiivisella yritteliäisyydellä loisivat kehitystä esimerkiksi yritysten ja kansalaistoiminnan kautta.

Kansalaisten mahdollisuus toimia edellyttää myös sitä, että kansalaisten taholla tajutaan ja mielletään mahdollisuus ja vapaus toimia. Liberaalismin oloissa vahva itsetunto ja halu toimia on mahdollista. Hultin (1992, 22) mukaaan tällainen »kansalaismuotokuva» on tuttu yrittäjän muotokuva, sillä yrittäjille vapaus luoda omaa elämänpääpiiriä on yleisin motiivi, ei niinkään marksilaisen ajattelun mukainen voitontavoittelu. Kyse on siis omaehtoisesta ja -toimisesta kehittämistyöstä paikallistasolla.

4. KUNTA JA YRITTÄJYYS -KONTEKSTI KOKONAISVALTAISESSA PAIKALLISTASON KEHITTÄMISTYÖSSÄ

Olen edellä tarkastellut kuntaa ja yrittäjyyttä perinteistä laajemmin, osana paikallistasolla tapahtuvaa kokonaisvaltaista kehittämistoimintaa. Oleellisena osana tähän kehittämistyöhön liittyy myös eri toimijatahojen välinen yhteistoiminta.

4.1 Yhteistoiminta kehittämistyössä

Yrittäjyydessä, kehittämistyössä (millä nimellä

sitä sitten kutsutaankaan) tulisi pyrkiä eri toimijatahojen väliseen yhteistoimintaan. Yhteistoiminnan eli synergian ehtona on, että eri osapuolet pyrkivät yhteiseen päämäärään yhteensovitetuin toimenpitein. Kehittämistyössä organisaation rooli on käsitetty keskeiseksi. Luovuuden kannalta organisaatioihin sisältyy kuitenkin myös kielteistä; luovuuden kannalta tärkeät uudet ajatukset eivät saata herättää organisaatioita toimimaan, vallankaan, jos se edellyttää toimialan ulkopuolelle menemistä tai muiden toimijatahojen kanssa yhteistoimintaa. (Hult 1992, 19) Tästä syystä kehittämistoimintaan tulisikin ottaa mukaan kaikki mahdolliset tahot. Kuntaorganisaation olisikin lisättävä omaa aloitteellisuuttaan paikallisten toimijoiden kanssa koska siten voidaan ylläpitää alueella virinnyttä aktiviteettia sekä kehittää sitä edelleen.

Paikallisella tasolla yhteistoiminnan tulisi perustua horisontaalisen yhteistoiminnan periaatteen eli yhteistoiminnan osapuolet mielletäisiin tasavertaisiksi osapuoliksi, jossa perinteinen hierarkkinen ajattelutapa unohdetaan. Vertikaalisuuteen perustuvassa toiminnassa ei mielestäni edes voida puhua varsinaisesta yhteistoiminnasta, sillä tällöin eri toimijatahoja ei voida ajatella samanarvoisina; hierarkkinen systeemi mielletään, ja se myös toimii siten, että korkeammalla oleva taho määrää mitä muut tekevät. (ks. Hult 1992; Hari-salo 1988b)

Eräs paikallistasolla yhteistoimintaan perustuva toimintamuoto on kylätoiminta, joka tarjoaa erään pohjan alueen yrittäjyyden ja innovaatiopohjan kehittämiseksi yhteistoiminnan kautta.

4.2 Kylätoiminta kehittämistyössä

Rakennemuutosprosessista, kylien yhtenäisyyden erilaisuudesta, resurssien niukkuudesta ja kylätoimintaan osallistuvien suhteellisen vähäisestä määrästä huolimatta kylätoiminta on kuitenkin kaikista huolimatta luonut kehittämisen kannalta erittäin merkittävän perustan; yhteistoiminnallisen organisaatorunon, joka voi edistää yhteistoimintaa varsin monilla aloilla, vaikkapa yritystoiminnan kehittämisessä ja siihen liittyvän infrastruktuurin luojana ja kehittäjänä sekä ennen kaikkea yhteishengen luojana.

Tällä hetkellä kylätoiminta elää eräänlaista muutosta, sillä se on edennyt tiensä päähän; perinteiset toimintamuodot eivät enää houkuttele kyläläisiä toimintaan mukaan eikä toiminta enää siten ole tehokasta kylän kokonaiskehityksen kannalta. Tässä tulee eteen kysymys siitä,

onko kylätoiminta organisoitunut yhteisöllisyyden vai alueen kokonaisvaltaisen kehittymisen vuoksi. Niinpä kylätoiminnan uusia muotoja onkin haettava ennenkaikkea yhteistyönä yli kylärajojen, jossa ulkoisten vuorovaikutussuhteiden avulla laajennetaan kylien innovaatioperustaa.

Eräänä ratkaisukeinona kylätoiminnan tehostamiseksi voidaan nähdä kylien yhteisen kehittämissyhtiön perustaminen, joka lisäisi kylien päättäntävaltaa ja mahdollistaisi kylien kehittämishankkeiden ulkopuolisen rahoituksen saannin, konsultoinnin, tutkimustoiminnan jne. Tällainen kylien yhteinen kehittämissyhtiö on perustettu esimerkiksi Pohjois-Karjalassa Kontiolahden kunnan kylillä. Eräänä tavoitteena on, että kylissä syntyville hankkeille voitaisiin hakea helpommin ja uskottavammin ulkopuolista rahoitusta. Hankkeet voisivat käsittää toimintaa laidasta laitaan; luontomatkailun ja yritystoiminnan edistämistä, palvelujen kehittämishankkeita, kylien yhteisiä kehittämishankkeita jne.

Kylätoiminta ei kuitenkaan mielestäni ole tehokasta, mikäli kuntaorganisaatio ei anna kylätoiminnalle toiminnan mahdollisuuksia. Kylätoimintaan ei riitä se, että asukkaat ryhtyvät itse toimimaan, vaan toiminta edellyttää myös kuntaorganisaation kannustusta ja tukea kylätoiminnalle. Tämä tulisikin ottaa huomioon, kun kunnissa pohditaan ja valitellaan voimavarojen ja resursien niukkuutta toimia!

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen edellä tarkastellut kunta ja yrittäjyys -käsitteitä laajemmin ja liittänyt kyseiset käsitteet paikallistasolla tapahtuvaan kokonaisvaltaiseen kehittämistyöhön. Tarkasteltaessa kuntaa, palveluja ja yrittäjyyttä, tarkastelu ei pitäisi rajoittua pelkästään siihen, miten tulevaisuudessa palveluja voitaisiin tuottaa parhaalla mahdollisella tavalla esimerkiksi yrittäjyyden avulla; kyse on suurommasta kokonaisuudesta eli siitä, miten paikallistasolla voidaan tulevaisuudessa toteuttaa kehittämistyötä. Tulevaisuudessa ei riitä, että kukin toimijataho toimii yksinään, vaan eri toimijatahojen tulisi muodostaa yhteistoimintaverkostoja. Sekään ei riitä, että vain kuntaorganisaatio ja yritykset toteuttavat kehittämistyötä paikallistasolla; vastuuta on annettava enemmän kansalaisille. Lähtökohtana tulisikin olla se, että kunta ja yrittäjyys tulisi ymmärtää laajemmin. Kaavio 1 pyrkii kokoamaan ja selkeyttämään sitä kontekstia, mihin käsitteet kunta ja yrittäjyys liittyvät.

Tarkasteltaessa kaaviota 1 huomaamme, että ennen toiminta on painottunut, ja osin on vieläkin, toimimiseen yksin ja sellaisissa puitteissa, että eri toimijatahojen ollessa eri arvoisessa asemassa »käskyvalta» suuntautuu ylhäältä alas. Kuitenkin tulevaisuudessa etsittäessä tehoa kunnan laaja-alaiseen kehittämiseen olisi mietittävä, mitkä toimijatahot kuntaorganisaation ohella ovat

Kaavio 1: Kunta ja yrittäjyys -kontekstin muuttuminen

	Ennen (ja osittain vieläkin)	Tulevaisuudessa
Kuntakäsitys	kunta organisaationa	kunta alueyhteisönä
Kuntaorganisaation rooli	palvelujen tuottaja	kehityksen ylläpitäjä ja mahdollistaja paikallistasolla
Yrittäjyyskäsitys	yritysten taloudellista voittoa tavoittelevaa toimintaa	eri toimijatahojen omatoimisuuteen perustuvaa toimintaa yritystoiminnan lisäksi (eli kehittämistä)
Toiminnan luonne	taloudellisen voiton tavoittelu	kokonaisvaltaisen alueellisen kehityksen tavoittelu
Toiminnan muoto	toimiminen yksin	yhteistoiminta, verkostot
Toiminnan suunta	ylhäältä alas	alhaalta ylös
Eri toimijatahojen välinen suhde	»käskyvalta» ylhäältä alas	toimijatahot tasavertaisia
Demokratian muoto	edustuksellinen, poliittinen demokratia	suora kansalaisten osallistuminen toimintaan
Kansalaisten rooli	kansalaiset kohteina, objekteina	kansalaiset kehittäjinä, subjekteina
Päätöksenteko ja toimivalta	keskitetty	hajautettu

tärkeitä kehityksen kannalta. Eri toimijatahojen välinen, tasavertaisuuteen perustuva yhteistyö- minto perustuukin ajatukseen, että yhteistyönä tehty tulos on parempi kuin samojen toimijain erikseen aikaansaamien tulosten summa (Hult 1992, 15).

Kunnan ymmärtäminen alueyhteisönä ja yrittäjyyden ymmärtäminen toimijatahojen toimintana voidaan nähdä siten osana paikallistasolla tapahtuvaa omaehtoista, paikallisista voimavaroista lähtevää kehittämistyötä, johon osallistuvat kunnan alueella kaikki mahdolliset toimijatahot. Lähtökohtana on siis se, että toiminnan ja yrittäjyyden tulee lähteä paikalliselta tasolta, ei ylhäältä annettuna. Yrittäjyys voidaan liittää siis luovaan innovaatiotoimintaan, jonka tuloksena syntyy uutta, alueen kannalta kehittävää toimintaa.

Yksilöiden ja yhteisöjen omatoimisuus ja -vastuu hyvinvoinnin ylläpitämisessä korostuu sitä mukaa, kun julkista sektoria joudutaan supistamaan. Jotta saataisiin paikallisella tasolla luovuus, ideointi, vapaa kansalaistoiminta ja yritteliäisyys viriämään, meidän on luotava siihen mahdollisuudet. Kunnan tulee keskittyä koko paikallisyhteisöjen kehittämiseen ja sen hyvinvoinnin edistämiseen. Lähtökohdaksi voidaan ottaa Kontiolahden entisen kunnanjohtajan Aimo Ahdin esittämä ajatus, että siirrytään kuntavetoisesta kylien kehittämisestä kylävetoiseen kunnan kehittämiseen (Ahti 1993).

Yrittäjyyden liittäminen laajempaan toiminnalliseen kokonaisuuteen edellyttää loppujen lopulta muutosta käsityksissä ja asenteissa. Muutosvaatimukseen on onneksi alettu jo osin reagoida. Esimerkiksi Joensuun yliopistossa aloitetaan syksyllä 1993 yrittäjähengen puhaltaminen opiskelijoihin. Yrittäjyys halutaan ymmärtää sen laajemmassa merkityksessä »henkisenä joustavuutena ja kykynä toimia innovatiivisesti». Muutosta ei kuitenkaan tapahdu, mikäli kansalaiset eivät ala tarkastelemaan asioita vakavammin, kehityksen kannalta. Tulevaisuuden kehitys on siis meistä itsestämme kiinni! Älkäämme hukatko sitä mahdollisuutta!

KIRJALLISUUS

- Ahti, Aimo (1993). Kehitysaluepolitiikasta eurooppalaiseen koheesion tavoitteluun. Aluekehitys ja hallinto 1/1993. (s. 17–21).
- Anttiroiko, Ari-Veikko (1990). Kunnan markkinointikeinojen yhdistelmä. Tampereen yliopisto, Kunnallistieteiden laitos. Suunnittelusarja 41/1990. Tampere.
- Anttiroiko, Ari-Veikko (1992). Eurooppalainen paikallisyhteisö ja itsehallinto. Tampereen yliopisto, Kunnallistieteiden laitos. Julkaisusarja 2/1992. Tampere.
- Batley, Richard & Stoker, Gerry (ed.) (1991). Local Government in Europe. Trends and developments. Macmillan.
- Duncan, Simon & Goodwin, Mark (1988). The Local State and Uneven Development. Behind the Local Government Crisis. Polity Press.
- Hannus, Arno & Hallberg, Pekka (1993). Kunnallislaki. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, B-sarja N:o 176. WSOY. Juva.
- Harisalo, Risto (1988a). Taloudellinen ahdinko ja uudistuva kunta. Tutkimus kuntien käyttäytymisestä taloudellisessa ahdingossa. Tampereen yliopisto, Kunnallistieteiden laitos. Julkaisusarja 2/1988. Tampere.
- Harisalo, Risto (1988b). Uusi kapitalismi. Paikallinen yrittäjyys-kulttuuri ja taloudellinen hyvinvointi. Helsinki.
- Harisalo, Risto (1993). Kunta palveluiden järjestäjänä. Suomen Kunnallislitto. Helsinki.
- Hautamäki, Lauri (1993). Maaseudun palvelujen uudelleenjärjestäminen. Maaseudun palveluprojekti. Seinäjoki.
- Helander, Voitto & Ståhlberg, Krister (1973). Kunnallinen demokratia. Turun yliopiston valtio-opin laitos. Tutkimuksia, sarja C, N:o 23/73. Turku.
- Hoikka, Paavo (1991). Kunnallinen demokratia. Kunnallisteollinen aikakauskirja 4/1991. Helsinki. (s. 489–499).
- Hult, Juhani (1992). Aluesuunnittelua vai alueperusteista kehittämistyötä? Joensuun yliopisto, Kulttuuri- ja suunnittelumaantiede. Tiedonantoja N:o 24/1992. Joensuu.
- Mennola, Erkki (1991). Euroopan todelliset vaikuttajat – johdatus kuntien ja maakuntien Eurooppaan. VAPK-kustannus. Helsinki.
- Mäki, Matti (1993). Omatoimisuus – yksi voimavara. Etelä-Pohjanmaan maakuntaliiton julkaisuja 1/1993.
- Oksa, Jukka (1988). Maaseudun yhteisöllisyydestä. Teoksessa Oksa, Jukka & Rannikko, Pertti; Puheen- vuoroja maaseutupolitiikasta. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen monisteita N:o 7/1988. Joensuu. (s. 26–36).
- Peltonen, Matti (1985). Yrittäjyys. Otava. Keuruu.
- Pystynen, Erkki (1993). Kunnallisen itsehallinnon tulevaisuus. Kunnallisteollinen aikakauskirja 1/1993. Helsinki. (s. 19–31).
- Pyy, Ilkka (1992). Hallinto resurssina – paikallisuus strategiana. Kunnallisteollinen aikakauskirja 3/1992. Helsinki. (s. 256–268).
- Ryynänen, Aimo (1992). Uuteen kunnallislakiin – kuntien Suomeen. Finnpublishers Oy. Tampere. Suomen Kunnallislehti 18/1992.